

Ata-Ocaq ılsırası ilə Közərti (iyun) ayının 5-i Mütləqə İnam Dünyabaxışının Yaradıcısı, Ruhsal Ocaq Atası, Dahi Azərbaycan filsofu İnam Atanın (Asif Atanın) ölümündən 28 il ötür (1935-1997).

Oxuculara Atanın ölümə bağlı fikirlərini sunuram.

Sayğıyla: İŞİQLI ATALI

Matəm ləyaqəti

Ümumən bəşər tarixində ölümə qarşı haray səslənib. Ancaq “ölüm kədər gətirir” deyə onu lənətləmək, dünyanı şər əməli hesab etmək, məsələn, Şopenhauer kimi, insana yaraşmayan adillikdir, zəiflikdir... Sən ölümün lənətləsən də, o, var, səndən asılı deyil. Heç də öz iradəni ölümə qarşı qoya bilməzsən. Bizim fəlsəfəmizdə aşağıdakı həqiqət təsdiq olunur:

Heç nə itmir dünyada: ölür, amma əksilmir. Yeni nəyimiz varsa, hamısı bizdən sonra qalır və başqasına verilir. Mahiyyətə heç nə ölmür – xassələri qalır. Ona görə ölüm əslində istədiyinə tam nail ola bilmir. Əl, qol, sifət, göz, bədən yerləş, gülüş – hərəsi birinə keçir. Bizdən əvvəl kiməsə olub, sonra da olacaq...

Söhbət ölümün ruhani mahiyyətindən gedirsə, orada da heç nə itmir, hissələrimiz, duyğularımız, ruhani axtarışlarımız, mahiyyətimiz, ehtiraslarımız, əzablarımız qalır. Bölünür, başqa – başqa adamlara paylanır ki, onlardan da xalq yararınır.

Məsələn, kiçik uşaqdır, oxşayır XIII əsrin Oğuzuna. Bu qədər dəhşətdən, geriləmədən, bu qədər kiçilmədən sonra yenə də balaca uşaq Oğuzu təkrar ələyir. Möcüzədir bu, həm də gözəllikdir.

Bu nə nikbinlik, nə də bədbinlikdir, bu müdriklikdir, yəni bilərəm ki, məndən sonra heç nə itməyəcək. Bəşər nə qədər inamsız olsa da, haradasa bir ümid qalır. Nəsimlərin, Nəimlərin gördükləri Ocaqda mütləq birləşməlidir. Bu boyda zəhmət, “ənalhaq” itə bilməz. Zərdüştədən başlayan və Saza qədər gəlib çıxan Şərq mahiyyəti itməyib, ona görə də zahirən çox gözəllənməz olan Ocaq zərurətdən doğub.

Zərdüşt ruhən ölməyib. Ölənlər öz duyğusunu da burada qoyur və Füzuli yetişir; başlayır “Şəbi-hicran” oxumağa, hansı ki, onu hər kəs tək-tək oxuyurdu. Bu da bir möcüzədir, gözəllikdir, bunlan dərk etmək lazımdır. Belə olduqda ölüm fəlakət yox, zərurət sayımlıdır.

Ölüm müdrik üçün kədərli, ancaq dəhşətli deyil. Buna görə də ölüm şərdir, lakin onun şər mahiyyəti mütləq deyil. Bizi öldürür, lakin bizdə olandan heç nə itmir.

Qəbristanı birinin tükənməsi gəlir, əslində “o dünya” yoxdur. Ona görə də ölüm gərək heç kəsi sarsıtmasın. Ümumiyyətlə, ölümə

İşıqlı Atalı

münasibət hələ də formalaşmayıb.

Ekzistensialistlərdə belə bir fikir var ki, qorxu – mövcudluğun mahiyyətidir, qorxmursan, deməli, qiymətləndirmirsən. Hətta belə fikir də var ki, əsl mövcudluq qorxu ilə bağlıdır. Belə çıxır ki, qorxu qədərliyədir. Yeni həyatın qədrini bilirsen, ona görə ölümdən qorxursan. Mahiyyətə isə, qorxu həyatı, ömrü əksiltməkdir.

Çalışmaq lazımdır ki, ölüm yaxın gəlməsin, ona qarşı Bədən və Ruh müqavimət göstərməlidir. Buna baxmayaraq, ölüm gəlirsə, səni qorxutmamalıdır, çünki sənin məğlubiyyətin ölüm yox, qorxudur. Ölüm də zəif üzərində ağılıq edir. Onun ağılıq qorxudur. Nə qədər ki, qorxu yoxdur, ölüm ağa deyil.

Həyat olmasaydı – Ölüm olmazdı.

Ölüm həmişə olacaq – ancaq Əbədi deyil, Əbədi olan Həyatdır.

Həyat olmasa – Ölüm olmaz.

Ölüm Həyatla yanaşı yaşayır – onun öz həyatı yoxdur.

Həyatı – Həyatlıq yaşadır; Ölmü – Həyat.

Həyat Mahiyyətdən yaranıb – Ölümün öz Mahiyyəti Yoxdur.

Həyat Mənadan yaranıb – Ölümün öz Mənası Yoxdur.

Ölüm Var olsa da, yaşamır – yaşayan Həyatdır.

Matəm üstə mütləqlə təmas

Ölən – Əzəlidə qalır.

Əbədidə qalır.

Sonsuzda qalır.

Kamildə qalır.

İnam Ata (Asif Ata) ölüm hadisəsi haqqında “Ölüm var olsa da, yaşamır - yaşayan həyatdır”

Üzlərdə qalır.
Gözlərdə qalır.
Dodaqlarda qalır.
Xalqda qalır.
Ölən – Gerçəklikdən gedir – Mənada qalır.

Aqibət

İnsanı torpağa basdırdılar. Tabutunun üzərində göz yaşı tökdülər, baş daşına ismini, doğulduğu tarixi həkk elədilər, xatirələrini yad etdilər.

Biri dedi: Gözəl ailə başçısı öldü.

O biri dedi: Səmimi dost öldü.

Biri dedi: Xeyirxah, xalqsevər öldü.

Digəri dedi: İti, parlaq zəka məhv oldu.

Biri dedi: Həssas, zərif, həərətli ürək sahibini itirdik.

O biri dedi: İşıqlı mənəviyyat söndü.

Mərhumun vəfadarlığından, fədakarlığından, mətanətindən doyunca danışdılar.

Lakin bu sözlərin hamısı bir yerdə insani ifadə etmirdi. Çünki insan bu deyənlərdən sonsuz dərəcə artıq idi, onlara sığmırdı. Əslində insani heç kəs tanıya bilməmişdi, o, həyata naməlum gəlmişdi, naməlum da gedirdi, heç kəs onun kim olduğunu dərk etməmişdi, o, dünyaya, adi təsəvvürlərə sığma-

mışdı, torpağa da sığmayacaqdı, təbiətlə birgə oyanacaq, üzlərə, saqlara, dodaqlara, əllərə, ruhani niyyətlərə, arzulara, fikrə, duyğuya çevriləcəkdə, tapmadığı dünyasını daim arayacaq, arayacaqdı.

Ölümlə görüş

– Məni aparmağamı gəlmisən, Ölüm? Gedək. Səndən qorxum yoxdur! Çünki sən məni öldürə bilməyəcəksən! Cismim itməyəcək. Sabahkılarda təzədən peyda olacaq. Gözüm, üzüm, saçlarım, dodaqlarım kimdəsə təkrar olunacaq. Sən olsa-olsa mənim indiki cisməni biçimimi öldürürsən. Bu, anı öldürür!

Cismimdə nə varsa – başqasında bərpa olunacaq: gözüm birinə qismət olacaq, saçım digərinə, əllərim bir başqasına. Cismimdən

anasını dünya saydı. Uçurumun dəhşəti yox oldu, cazibədarlığı qaldı. Ana bətnindən qopub dünyaya düşmüş insan ana məhəbbətində öz ilkin mənəvi məskəni tapdı və bu məskəni ağılında, təxəyyülündə yenidən yaratmağa başladı.

Dünyayla ilk təmasda qəlbində yaranan marağ, heyrət duyğusu çiçəkləndi. Ana adlanan adi varlıq yerə-göyə sığmayan qüdrətə çevrildi.

Anayla görüşməklə insan dünyayla görüşdü. Ananın üzündə, təbəssümündə, nəvazişində dünya başlanırdı və qurtarırdı.

İnsan anladı ki, ana dünyası möcüzəli dünyadır. Ananın əlləri adi əl deyil, gözləri adi göz deyil, analıqda sonsuz gözəllik var. Deməli, insanın düşdüğü uçurum da adi uçurum deyil və dünya insana yad deyil, dünya ilə insan birdirlər. Ana ilə bala bir olan kimi. Dünyayla insan arasında münasibətin mə-

heç nə itməyəcək. Kimse dünyaya mənim gözlərimlə baxacaq, mənim dodaqlarımla güləcək. Sən mənimlə bacara bilməzsən, ölüm! İndi təmam, vahidəm, sabah səpələcəm ömürlərə, talelərə!

Ruhaniliyimə heç cür xələl gətirə bilməzsən! Heç bir ali fikrim, duyğum, vəcdim, ehtizazım ölmür! Peyğəmbərliyim, filosofluğum, şəirliyim ölmür! Hərərətli mısram, vəcdli ideyam ölmür! Bir vaxt naşıydım, zəifdim; gelişini dəhşət sanırdım, əl bilirdim gəlməyinlə heçə çevriləcəm. İndi başa düşdüm, gördüm ki, qarşımda acizsən! Müqəddəsliyim əbədidir – öldürə bilmədin! Dahiliyim, Qəhrəmanlığım əbədidir – öldürə bilmədin! Məhəbbətim əbədidir – öldürə bilmədin! Zərdüştüm də sağdır – Füzulim də, Muğamatım da sağdır – Nəsimim də, Buddam da sağdır – Platonum da. Ruhum onlarda cəmlənib, onları öldürə bilməmişəm!

Sən məndə böyüklüyü öldürə bilmirsən – balacılığı öldürürsən, sonsuzluğu öldürə bilmirsən keçiciliyi öldürürsən, Mənəvililiyi öldürə bilmirsən – heyvaniliyi öldürürsən. Sən mənim bugünümü əlimdən alırsan, ancaq sabaha qovuşdurursan! Mənə oxşayan saysız-hesabsız körpələr gələcək dünyaya və ürkəklərdə əbədi ruhanilik gözdircəklər! Nağısan, ölüm! Elə bildin məni Yer üzündən siləcəksən! Səhv elədin, ölüm.

Mənə ölüm Yoxdur!

Çiçək ayı, 3-cü il (Aprel, 1981-ci il).

Dünyayla görüş

İnsan ana bətnindən dünyaya uçuruma düşən kimi düşdü. Yadıqlıq, naməlumluq, məchulluq onun qəlbini qorxuyla, təlaşla doldurdu. Uzaqlığın sehri insanda həm də dərin və gözəllənməz bir heyrət oyadı.

Dünya insana yad idi, ancaq bu yadlıqda anlaşılmaz bir cazibədarlıq vardı.

Dünyayla ilk görüşdə yadlıq insana dəhşətli göründü. O, dünyaya gəlməsini müdhış çığırta ilə bildirdi. Bu çığırta acı feryad da var idi, sonsuz marağ da.

Uçurum qorxunc idi, ancaq həm də cazibədar, əfsunlu, möcüzəli idi. İnsan dünyada yaşadı və böyüdükcə dünyaya münasibəti də böyüdü. İnsanı yalqızlıq fəlakətinə ANA qurtardı. O, balasını bağrına basdı, əzizlədi, sevdi və insan

nasını həssas uşaq qəlbə çox tez duydu. Ana adı qadındırmı? YOX. Deməli, dünya da adı dünya deyil. Ana övladından ayırdırmı? YOX. Deməli, dünya da insandan ayrı deyil. Ana hamının gördüyü, bildiyi adamdırmı? YOX. Anayla balanın təmasda olduğu otaq hamının gördüyü, bildiyi otaqdırmı? YOX. O, nağıldır, sehrdir, möcüzədir. Dünyanın əsil mənasını bala anasında tapdı.

Sonralar o, böyüdü, yetkinləşdi, dünyada yalan, ədalətsizlik, eybəcərlik, qəddarlıq, məkr, rıya gördü, qəmləndi, göz yaşı tökdü, ancaq dünyanın ana ölüyyətiindən əl çəkmədi! İnsanlara biganə dünya – dünya deyil! – dedi. Alçaqlara meydan verən dünya – dünya deyil! – dedi. Yalanı taxta mindirən dünya – dünya deyil! – dedi. Hər görünən dünya – dünya deyil! – dedi. Hər yaşayan dünya – dünya deyil! – dedi.

Əgər insanların göz yaşı dənizin sularından çoxdursa, əgər coşğun arzular insana səadət yox, fəlakət gətirirlərsə, əgər dünyanın yaratdığı insanın ürəyi çırkabla doludursa, əgər məzlumlar cəlladlara səcdə qılırsa, əgər nağılıq müdrikliyi üstələyirsə, əgər məkr sədaqəti lağa qoyursa, deməli, dünya – dünyaya deyil!

Uçurumun dünya olduğunu biləndən sonra insan uçuruma bənzər dünyanı dünya saymadı! Çünki o, dünyanın əsil mənasına qovuşdu. Analıq şəfqəti insani dünyayla aşına etmişdi.

İnsan anladı ki, onu əhatə edən dünya əsil dünyanın özü deyil!

Burada əsil dünyanın yalnız ayrı-ayrı nişanələri var. Ülvə məhəbbət adlanan nişanəsi! Qəhrəmanlıq, fədakarlıq adlanan nişanəsi! Gözəllik adlanan nişanəsi! İdrak eşqi adlanan nişanəsi!

İnsanın gerçəklikdə yeni yadlığı başladı. O, başqasıyla tam mənəvi vəhdətə can atdı, ancaq bacarmadı, mütləq mənəvi vəhdətə yaranmadı, yadlıq aradan qalxmadı. İnsan həqiqət yolu tutdu, ancaq həqiqətpərəstlik sevilmədi, yalan həqiqəti əvəz etdi. İnsan sədaqət istədi – ona xəyanət bəxş etdilər, məhəbbət istədi – nifrət verdilər, səmimiyyət istədi – məkrə öyündülər. Vəhşilik, yırtıcılıq, şəhvaniyyət, zalımlıq yerə-göyə sığmadı! Ürəkə ürək arasında uçurum yarandı! Dünyadan qorxdular, küsdülər, qaçdılar!

“Bu, dünya deyil!” – deyə İnsan dilləndi! Dünyanı özündə axtarı!

9-cu il (1980)